

CAPUT X.

De meditatione sacerdotis, seu preparatione ejus ad digne celebrandum tantum mysterium.

26. Meditare, dilecte Dei sacerdos, et meditatio cordis tui semper sit, quod Joannes Baptista præcursor Domini, amicus Sponsi, paranymphus sponsæ, propheta, et plus quam propheta, in utero sanctificatus, in eremo justificatus; hic tantus, tam præcipui meriti, tam singulariter sanctificatus contremiscit, et non audet tangere sanctum Dei verticem, sed clamat cum tremore: Sanctifica me, Salvator (*Matth. III, 14*). Meditare quod Petrus clavicularius regni cælorum a Domino designatus, Pastor ovium trina dilectionis confessione constitutus, et princeps Apostolorum præfiguratus; in periculo mortis, naufragio incumbente, positus penes Dominum approximare pertimuit, et se elongare ab eo præ formidine voluit dicens: *Exi a me, Domine, quia peccator sum* (*Luc. v, 8*). Joannes ille electus et prædilectus discipulus, qui supra pectus Domini in cœna recubuit, cui Christus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit, cui nihilominus adhuc in mortali carne constituto revelata sunt secreta cœlestia; ipse supra modum gloriatus est de solo auditu, visu extrinseco et tactu Domini corporis, dicens: *Quod fuit ab initio, quod audivimus et vidimus, oculis nostris, quod perspeximus, quod manus nostræ contractaverunt de Verbo vitæ* (*I Joan. I, 1*). Si ergo isti gloriosi principes terræ, curiæ cœlestis proceres eximii, tantum reverebantur forinsecus tantum Domini corporis, nondum in gloria ad cœlos translati; quanta reverentia, quanto timore, et tremore, quanta corporis castitate et animi puritate oportet sacerdotem, nunc illud gloriosum, et in claritate paternæ gloriæ sublimatum super omnia, illud conficere, tangere, sumere, et in corpus proprium trajicere?

27. Quapropter si offers munus tuum ad altare, quicumque sacerdos, si disponis illud venerabile et ineffabile mysterium celebrare, et recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, ille magnus frater, qui Filius Dei est per naturam, et nobis potestatem dedit filios Dei fieri (*Joan. I, 12*), et fratres suos per gratiam; qui nos dignatus est vocare fratres suos, per Prophetam dicens: *Narrabo nomen tuum fratribus meis* (*Psal. XXI, 23*), et rursum post resurrectionem: *Ite, dicite fratribus meis* (*Matth. XXVIII, 10*), etc., si ille frater habet aliquid adversum te, si offendisti in illam majestatem cogitatu, dicto vel facto; si candorem innocentiae tuæ aliqua macula offuscasti, si conscientiam habes vel valde ægram, vel minus benesanatam; relinque ibi munus tuum, differ mysterium, et vade prius reconciliari fratri tuo, per devotam cordis contritionem, per puram oris confessionem, per duram corporis in poenitentia attritionem, et condignam satisfactionem; lava per singulas noctes lectum tuum, per singula peccata munda **534** conscientiam tuam. Ascende tribunal conscientiae tuæ, sedeas in loco judicis; te ipsum condemna, et reum constitue. Accedat memoria

A peccati accusatrix, actio sit testis, consensus et delectatio aggravet peccatum sive reatum. Omnia accusent, nihil te excuset. Veniat timor carnifex, et tortor reum cruciet. Sanguinem cordis, scilicet lacrymas, fundat; et sic per judicium proprium evades divini judicii supplicium, juxta illud Apostoli: *Quod si nosmetipsos judicavimus, non utique a Domino judicavimus* (*I Cor. XI, 31*); et tunc veniens offeres munus tuum, et placebit Deo super vitulum, cornua producentem et ungulas (*Psal. LXVIII, 32*).

CAPUT XI.

Ex ritu legalis purificationis docet studium puritatis.

B 28. Ritu quoque legalis sacerdotis ingressuri Sancta sanctorum, fac tibi luterem de speculis mulierum, quæ excubant ad ostium tabernaculi (*Exod. XXXVIII, 8*), ut dum te lavas, si maculam in corpore tuo deprehenderis, abluas. Luterem, sacram Scripturam accipe: mulieres excubantes ad ostium tabernaculi, intellige sanctas animas vigilantes ad introitum regni cœlestis. Specula earum sunt exempla sanctorum, sive testimonia Scripturarum: in his animæ justorum velut in speculo se considerant, et quidquid deformitatis in se deprehenderint castigant. Litterarum igitur divinarum sacris meditationibus jugitur vaca, his tanquam divinitus illuminatus te oblecta, ibi totum in speculo quodam refulgente considera: si quid in te pravum deprehenderis, corripge; quod rectum, tene; quod deforme, compone; quod pulchrum, excole; quod sanum, serva; quod infirmum, corrobora. Dominica præcepta infatigabiliter lege, inexplebiliter dilige, efficaciter imple: et per hæc quid cavendum, quidve sectandum tibi sit, sufficienter instructus agnosce.

C 29. Ecce habes qualemcumque initialem formam declinandi mala et faciendi bonum; quæ si tenueris, dabit tibi benedictionem legislator, et eo duce ibis de virtute in virtutem (*Psal. LXXXIII, 8*); et ipse erit tibi in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum te faciat (*Psal. XXX, 3*); et dicet tibi: Ecce ego tecum sum omnibus diebus vitæ tuæ, usque ad consummationem sæculi (*Matth. XXVIII, 20*). Vere erit tecum, quia dabit se ipsum in viaticum, ne deficias in via, donec plene reficiat in patria. Proba igitur te modo predicto, et sic de pane illo sanctæ Eucharistiæ edas, et de calice bibas.

CAPUT XII.

De triplici sumptione corporis et sanguinis Domini.

D 30. Hujus autem sacratissimi panis, et venerandi calicis, id est, vivifici corporis Domini et sanguinis, triplicem esse sumptionem discretus sacerdos ignorare non debet. Una est sumptio sacramentalis et spiritualis; et hæc vera, sancta, et sanctificans; beata, et beatificans; vitalis, et vivificans. Altera tantum spiritualis; et hæc nihilominus gratiam confert, auget virtutes, meritum cumulat. Tertia tantum sacramentalis; et hæc damnabilis et condemnans, Deo odibilis et ab eo separans, et nullo modo

beatificans. Sacramentaliter et spiritualiter sumit sanctam Eucharistiam quilibet religiosus sacerdos, veste nuptiali, id est charitate, decenter ornatus, et nulli mortali culpæ obnoxius, ad altare Dei introiens, et sacrum mysterium rite celebrans. Eodem modo, et eodem merito sumit quisque fidelis, qui de manu sacerdotis ipsum sacramentum suscipit. Ipse tamen sacerdos singulari prærogativa præ aliis insignitur, qui quotidie, dum non impediatur aliqua culpa vel infirmitas, habet potestatem Eucharistiam conficere et sumere; aliis vero permittitur tantum certis temporibus de manu sacerdotis communicare. Spiritualiter tantum sumit quisque fidelis, qui est de membris Ecclesiæ, perseverans in charitate; quia licet Sacramentum ore non contingat, virtutem Sacramenti tamen, id est remissionem peccatorum, et spiritualis gratiæ infusionem, per fidem et unionem Ecclesiæ sibi comparat. Sacramentaliter tantum percipit, qui in culpa mortali perdurans communicare præsumit; sed is talis socius est traditoris Judæ, et melius fuerat, **535** si natus non fuisset homo ille; nisi reipiscat, et digne Deo satisfaciat.

E 31. De prima sumptione, quæ est sacramentalis et spiritualis, Dominus dicit: *Qui manducat meam carnem, et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in eo*; et rursum: *Qui manducat me, vivet propter me*. De secunda, quæ est tantum spiritualis, iterum ipse Dominus loquitur: *Caro nihil prodest, spiritus est qui vivificat* (*Joan. VI, 57, 58, 64*); ac si diceret: Si intelligis tantum carnalem sumptionem absque gratia, nihil prodest, imo nocet; spiritualis vero absque carnali te vivificat. De tertia, quæ est tantum sacramentalis, dicit Apostolus: *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non judicans corpus Domini* (*I Cor. XI, 29*), quod est dicere: Non discernens corpus Domini ab aliis cibis.

PARS TERTIA.

Quod Christus dat se nobis in præmium in cælo.

CAPUT XIII.

F 33. Aristotelicum est: Omne sensibile extra sensum positum incertum est. Divinum est, *Quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus, diligentibus se* (*I Cor. II, 9*); et illud: *Oculus non vidit, Deus, absque te quæ præparasti diligentibus te* (*Isa. LXIV, 4*); et Joannes: *Deum nemo vidit unquam* (*Joan. I, 18*). Quid ergo; Si oculis invisibilia, si auribus inaudibilia, si cordibus inscrutabilia sunt repromissa vitæ præmia, si Deum nemo vidit unquam, qui est lux et præmium justorum; quis de inauditis et penitus incomperis loqui audebit; quis de ineffabilibus fari præsumet? Illud unum scio, quod quanto sunt ineffabilia, tanto magis sunt desiderabilia; et omne

G Hæc est salubris distinctio corporis Domini ab aliis cibis: quia cum alios sumimus eos corpori nostro incorporamus: cum vero Domini corpus in escam suscipimus, si digne agimus, Domino incorporamur, imo toti in Deum transimus, quia qui adhæret Deo unus spiritus est cum eo (*I Cor. VI, 17*). Felix viator, qui tali viatico reficitur, quod secure reducit eum per viam, et trajicit in patriam.

H 32. Ipsi ergo sacerdotibus ministerium suum digna officii executione honorantibus prima sumptio congruit; et per eos tantum aliis fidelibus sumptionis dispensatio competit. Ipsi enim habent claves hujus Sacramenti, ipsi sunt veri mediatores inter Deum et hominem; ipsi sunt vox et organum sanctæ Ecclesiæ, ipsi offerunt Deo plebis precationes, et referunt propitiationes. O quam fidelis promissor! quam verax exhibitor! quam munificus largitor! Dixisti, Domine Jesu: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* (*Matth. XXVIII, 20*). Hæc vere dixisti. *Prope est verbum, ait Scriptura, in ore tuo, et in corde tuo* (*Deut. XXX, 14*). Verbum quod in principio erat apud Deum, in fine sæculi dignatur esse apud hominem: est in ore, et in corde. Quid propius? quid magis intrinsecum? Est in ore tuo: ergo laus ejus semper in ore tuo sit. Est in corde tuo: ergo confitere ei in directione cordis, et noli oblivisci omnes retributiones ejus. Quas retributiones ejus? Propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; sanat omnes infirmitates tuas; redimit de interitu vitam tuam; coronat te in misericordia et miserationibus; replet in bonis desiderium tuum, dans se ipsum tibi in viaticum: renovabitur ut aquilæ juvenus tua (*Psal. CII, 2-5*) in resurrectione justorum, quando se denuo dabit in præmium: de quo præmio in hoc ultimo capitulo, quod ipse dare dignabitur, styli officio prosequemur.

I quod desideratur, non valet eis comparari. Verum quia secundum Apostolum, adhuc *ambulamus per fidem, et nondum per speciem* (*II Cor. V, 7*); *invisibilia Dei, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur* (*Ram. I, 20*); ex similitudine rerum quæ sensibus subjacent, quantumlibet exili ter aliquid loqui tentemus, de ineffabili bono fidelibus et felicibus promisso; de corde nostro plane nihil præsumentes, sed de divinis Litteris quæ possimus testimonia trahentes.

536 34. Nulli sane sapienti venit in dubium, quod post hanc vitam, justorum animæ in manu Dei sunt (*Matth. VIII, 12*); animæ vero reproborum corruunt in supplicium, juxta illud: « Qui bona fecerunt, ibunt in vitam æternam; qui vero mala

egerunt, in ignem æternum » (*Symb. Athan.*) Est ergo electis duplex causa beatitudinis: alia, devotio poenæ; alia, adeptio gloriæ. De poena malorum est aliquid perstringendum, ut ea considerata major bonorum æstimetur gloria; quia nullius rei dignitas melius declaratur, quam si ejus contrarii pravitas non taceatur. Ex opposito vitio venustius virtus elucescit pulchritudinis, ait Isidorus. O homo, cogita omnes mundi cruciatu, et compara gehennæ, totum leve erit. Ignis etiam purgatorius, qui non est gehennæ, ad modicum crucians, transcendit omnia mundana tormenta. Unde Augustinus super Psalterium: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me* (*Psal. xxxvii, 2*); id est, non sim inter illos quibus dicitur es in iudicio: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (*Matth. xxv, 41*). *Ne in indignatione tua emendes me*; id est, non sit mihi opus igne emendatorio, qui et purgatorius dicitur: qui cum gravior sit omni eo quod pati potest homo in hac vita; cum multi facinorosi per diversissimos cruciatu luan sua crimina, multique per immania et exquisita tormenta migraverint ad Dominum (*Enarr. in Psal. xxxvii, n. 3.*)

CAPUT XIV.

De poenis inferni.

35. Habet quidem infernus, ut ex auctoribus comprobari potest novem notabilia supplicia, præter alia innumerabilia quæ continet mala, unde illud:

Malleus, et fetor, cum vermibus, ignis, et algor, Visio dæmonica, tenebræ, rubor, ignea vincula.

Erit ibi ignis inextinguibilis, algor incomparabilis, vermes immortales, fetor intolerabilis, mallei crebro percutientes, tenebræ spissæ et palpabiles: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, ubi cunctorum crimina cuncta cunctis sunt manifesta; aspectus dæmonum, quos ignem scintillare vident assidue, quo nihil in mundo horribilius et terribilius; ignea vincula omnia membra constringentia;

TRACTATUS DE STATU VIRTUTUM.

537 Hoc Opusculum nuper editum nobis exhibuit bibliotheca monasterii Lætiensis Ordinis S. Benedicti diocesis Cameracensis, ex vetusto codice, cum hac inscriptione: « Bernardus abbas, de Statu virtutum. » Non est tamen S. Bernardi, sed cujusdam Benedictini; uti colligitur ex num. 14. Compositum est in gratiam Novitiorum, ac in tres partes seu sectiones distinctum: quarum prima est de Humilitate: secunda, de Obedientia; tertia, de Charitate.

PREFATIO.

Ejus inspirante gratia, qui ubi vult et quando vult spirat, et linguas infantium facit disertas, volo, si possim, de virtutum statu variabili quædam quæ legendo reperi, quædam quæ a doctoribus meis audivi, simplici sermone colligere, adjungendo etiam si qua forte occurrerint, quæ fidei non repugnent, et ratione roborentur. Paracletus ergo qui aspirando prævenit, per omnia subsequa-

ardor, inquam, tantus ibi est, quem omnia etiam flumina in unum collecta extinguere non possent. Unde apud Matthæum: *Ibi erit fletus et stridor dentium* (*Matth. viii, 12*); quia fumus de igne excitat fletum oculorum; frigus, stridorum dentium. Ibi si mons igneus immitteretur, in glaciem verteretur. Pervagantur autem miseri his miseriis deputati; nunc de ardore in algorem, nunc de algore in ardorem, quærentes remedium contrariis passionibus in contrariis qualitatibus, nec minus tamen cruciantibus. Hinc beatus Job ait: *Transibunt de algore nivium ad calorem nimium* (*Job. xxiv, 19*).

36. Vermes immortales ibi sunt, serpentes et dracones, horribiles visu et sibilo, qui ut pisces in aqua, ita vivunt in flamma; qui miseros affligunt, et præcipue membra illorum pervagantur et rodunt, quæ præcipue peccatis militaverunt: utpote luxuriosis genitalia, gulosis palatum ac guttura, ac similiter de singulis cæteris membris. Unde illud Sapientiæ: *Per quæ quis peccat, per hæc et torquetur* (*Sap. xi, 17*). Unde et Isaias: *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur* (*Isa. lxxvi, 24*). Fetor adeo gravis de igne exhalat, qui non minus ardore cruciat. Unde idem Isaias: *Erit pro suavi odore fetor* (*Isa. iii, 24*); et Psalmus: *Ignis, sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum* (*Psal. x, 7*). Spiritum procellarum vocat exhalationem fumi et fetoris, quæ spirant ab igne in vehementia ad instar procellarum. Flagellis tanquam malleis incessanter feriuntur, a dæmonibus sua crimina fateri cogentibus, ut qui fuerunt hic malorum incentores, ibi eorundem sint tortores. Hinc Salomon: *Præparata sunt derisoribus tormenta* (*Prov. xix, 29*). Dilatant enim dæmones ora sua super miseros in cachinno dicentes: *Euge, euge, viderunt oculi nostri* (*Psal. xxiv, 21*), quia consortium neglexerunt novem ordinum Angelorum.

D tur, cor irradiet, obscura reseret, efficaciam præstet, ad gloriam suam, ad utilitatem meam, ad profectum Novitiorum, qui de monte superbiæ in convallem plorationis descenderunt, qui in lege Domini meditantur die ac nocte. Sed quia humilitas est genitrix virtutum, et hominis humilitas non ab homine, sed desursum est; ab ejus humilitate incipiamus, qui ait: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi, 29*).

PARS PRIMA.

DE HUMILITATE.

1. Christus igitur cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (*Phillipp. ii, 6, 7*). Exinanivit, dico, ut fieret minor Patre, minor se ipso, minor Angelo; subderetur hominibus, quin et ipsi Joseph ut nutritio, et sanctæ Mariæ ut matri, juxta id quod scriptum est: *Et erat subditus illis* (*Luc ii, 51*). Exinanivit etiam se ut non solum homo fieret, sed et pauper. Esurivit quidem, sitiivit, lassatus est, sed quia voluit. Tandem exinanivit se usque ad derisiones, opprobria, flagella; sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se non aperuit os suum. Ecce speciosus forma præ filiis hominum sine specie et decore, et quasi absconditus vultus ejus ab eo et despectus, unde nec reputatus est ab hominibus, sed cum iniquis deputatus est, tanquam leprosus et percussus et humiliatus a Deo. Ipse autem vulneratus est propter peccata nostra, attritus est propter scelera nostra; disciplina pacis nostræ super eum, cuius livore sanati sumus (*Isa. liii, 2-7*). O ineffabilis Dei clementia, qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, qui et nobis natus est, et nobis in mundo conversatus est, et nobis mortuus est, pauper et humilis in conversatione, pauper et humilis in cruce, nostra participans, sua tam benigne dispensans, ut secundum vitam ejus esset nostra conversatio, et in morte ejus nostra redemptio!

2. Ecce Dei humilitas incomparabilis, quia comparisonem dignam non recipit; inestimabilis, quia æstinari non potest; ineffabilis, quia verbis explicari non potest, ut Deus et Dominus omnium fieret homo et servus omnium, invisibilis videretur, panis Angelorum aleretur, virtus cælorum infirmaretur, vita moreretur; sed hujus mysterii causa est, Dei justitia et misericordia. Superbia quippe hominem prostraverat, sed Deo digne satisfacere non poterat nec homo qui debuit, nec angelus qui non debuit, sed nec alia creatura ad hoc fuit idonea. Juste igitur ac misericorditer Deus homo factus est: misericorditer quidem quantum ad Deum, qui nihil homini nisi poenam debuit; juste vero quantum ad hominem, quia homo Deo peccaverat, ut ejus humilitas superbos humiliaret, et ejus sapientia excæcatos illuminaret, frigidus igniret. Ipse est enim via, veritas et vita (*Joan. xiv, 6*). Via utique conversationis, veritas doctrinæ, vita 538 beatitudinis. Via sine qua vel non, vel male itur; veritas, sine qua vel non, vel male dicitur; vita, in qua bene vivitur, sine qua omnino male vivitur. Ipse est enim Dei virtus, et Dei sapientia: et quia Dei virtus est, præstat suis efficaciam per quælibet adversa transeundi; et quia Dei sapientia est, præstat intelligentiam.

3. Sed ecce memoriæ occurrit quod angelus per superbiam de cælo cecidit, non descendit. Ille ce-

cidit ad suam et suorum perniciem, Christus descendit ad electorum suorum exaltationem. Superbia de angelo fecit diabolum, humilitas Christi de filiis diaboli fecit filios Dei. Superbus diabolus cum, suis de cælo cecidit in infernum; Christus humilis cum suis regressus ab inferis cælum ascendit. Vides ergo quanta sit in una Christi persona hominis sublimitas sine hominis merito, et Dei humilitas sine Dei debito, charitas sine modo, exemplum sine exemplo. Si ergo Deus humiliatur in terra, cur adhuc homo superbit, pulvis et cinis, vermis, putredo, qui hodie extollitur, et eras non invenitur? Præponit autem se Christo, qui in hac terra est superbus, ubi Christus inventus est humilis. Verumtamen si ascenderit usque in cælum superbia, et nubes caput ejus tetigerit ut sterquilium in fine perdetur; et quo altius ascenderit ante homines, eo deterius ruit ante Deum; humilitas vero quo humiliter descendit ante homines, eo altius ascendit ante Deum. Humilitas humilis Dei est amicus, amicus vero Dei omnis ascendit, juxta id quod scriptum est: *Amice, ascende superius* (*Luc. xiv, 10*). Unde et omnis humilis procul dubio ascendit, nec aliquo modo vera humilitas novit casum; semper enim in imo est, et propriam contemnit excellentiam. Si enim humilitas et superbia contrariæ sunt; superbia autem est amor propriæ excellentiæ: recte humilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Sicut enim superbia est vitium, quo homo excæcatus sibi ipse placet, cum et in hoc displiceat Deo et hominibus; sic et humilitas est virtus, qua homo illuminatus sibi ipsi displicet, in quo profecto et Deo et hominibus placet.

4. Est autem humilitas alia incipiens, alia proficiens, alia perfecta. Incipiens in novitiis, proficiens in bene pugnantibus, perfecta in emeritis. Est alia sufficiens, alia abundans, alia superabundans. Illa humilitas est sufficiens, qua homo subdit se majori et non præfert se æquali. Illa est abundans, qua homo subdit se æquali, et non præfert se etiam minori [*suppl. tertia definitio*]. Sed illa quæ sufficiens est, recte genitrix virtutum dicitur, qua homo incipit poenitendo peccata sua confiteri, et subdere se majori. Humilitas vero abundans et superabundans, et nutriunt virtutes, et custodiunt et ampliant. Septem modis diversificatur humilitas. Est enim humilitas in depositione temporalium possessionum. Sequuntur aliæ sex, duæ in voce, duæ in corpore, duæ in corde. Duæ in voce, quia et humilis contra verbum impatientiæ pacifice, et contra verbum jactantiæ loquitur humiliter. Duæ in corpore, quia et vilis est in habitu, et mortificatio in carne. Duæ in corde, quia et commune consilium præponit proprio; et propria voluntate postposita, alterius se subjicit imperio.

5. Humilitas quasi quædam fovea est subterranea in qua thesaurus virtutum tutissime reconditur, ubi nec prædonum violentia irruit, nec fures effodiunt et furantur. Est etiam humilitas clypeus